

Een belangrijk Atjeh-advies.

Hoe moet Atjeh gepacificeerd worden?

Voordracht gehouden in het Indisch Genootschap door G. A. SCHERER, O.-I. Hoofdamtenaar met verlof, gewezen Assistent-Resident der Noord- en Oostkust van Atjeh. 's-Gravenhage, MARTINUS NIJHOFF. 1891.

Na de overwinningen van den Generaal VAN DER HEIJDEN in de XXII en XXVI Moekims (1879), was de toestand te Groot-Atjeh buitengewoon gunstig te noemen.

De veiligheid liet nagenoeg niets te wenschen over.

De bevolking gaf blijken van toenadering en goede gezindheid.

De bevelen van het bestuur werden behoorlijk opgevolgd.

Minder gunstig was echter de toestand op de kuststaten, waar nu eens met geweld opgetreden, dan weer de staatkunde van onthouding was gehuldigd.

Wel hadden bijna al de staatjes ter Noord- en Oostkust de akte van onderwerping, uit 18 artikelen bestaande, ondertekend, maar aan de naleving werd niet gedacht (1).

Beloften werden door de Radja's alleen gegeven met het doel om tijd te winnen, zich uit moeilijkheden te redden. De veiligheid was allergebrekigst, de ons genegen bevolking in den regel het slachtoffer, overvallen, moord-aanslagen zoowel aan wal als op zee aan de order van den dag.

Dat was de toestand, die niet zou veranderen vóór men een eenvoudig practisch middel had gevonden om de Radja's te dwingen zich naar onzen wil te schikken en mede te werken tot herstel van orde en veiligheid.

(1) De 3 voornaamste bepalingen waren:

De Radja's moeten de vijanden van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement als de hunne beschouwen.

Zij zullen in vrede en vriendschap met hunne naburen leven, de gerechtigheid handhaven, handel en nijverheid beschermen.

Zij zullen het Sultans aandeel in de hassil van hun rijkje in den vervolge aan het Gouvernement uitkeeren.

Het gebeurde na het vermoorden van onze zendelingen SAID ABDULLAH te Gighen en SOETAN MAHARADJA te Samalanga was den Assistent-Resident ter Noord- en Oostkust, den heer SCHERER, een fingerwijzing hoe in dezen toestand verbetering te brengen.

Nadat van de betrokken Radja's uitlevering der moordenaars vergeefs geëischt en ook betaling der »bangoen" (bloedprijs) telkens en telkens verschoven was, werd op verzoek van den heer SCHERER door den Generaal VAN DER HEIJDEN besloten een kruisboot te Gighen te leggen om de rechten op de in- en uitgevoerde goederen te innen, totdat de »bangoen" zou zijn aangezuiverd.

Dit hielp; te Gighen betaalde men nog vóór de verschijning der kruisboot, te Samalanga toen de maatregel drie dagen had gewerkt.

Dit bracht dus vanzelf op het denkbeeld *allen* in- en uitvoer langs onze versterkingen te leiden.

Deze zouden aldus voortaan geheel andere rol dan tot dusverre te vervullen hebben.

In plaats van aanleiding tot verwikkelingen, gevolgd door expedities — men denke slechts aan het gebeurde in 1880 te Samalanga — onze posten de middelpunten van den handel, van waar orde, bloei en welvaart het geheele land zouden doordringen.

Door den heer SCHERER werd aldus een regeling ontworpen, waarbij handel en scheepvaart geconcentreerd werden op de door ons bezette plaatsen op de kust, waarbij de belangen der Radja's — zelf de grootste handelaren — aan de onzen werden verbonden en een wakend oog op het nakomen der door hen aangegane verbintenissen kon gehouden worden, waarbij tevens controle op de scheepvaart gemakkelijker uitgeoefend, de invoer van contrabande beter geconstateerd, de handel meer beschermd zou worden, vreemde handelaren en het scheepsvolk onder onze hoede veilig zouden zijn.

Ofschoon de heer PRUIJS VAN DER HOEVEN — inmiddels den Generaal VAN DER HEIJDEN opgevolgd — de voordeelen van dit stelsel niet ontkende, kon de Regeering er zich niet mede vereenigen, totdat de gebeurtenissen met den Radja van Passangan de oogen openden.

Op de Noord- en Oostkust was namelijk (1881—1882) op een eiland halverwege de kuststrook een zeer gewichtig, voor den handel uiterst gunstig punt, Telok Semawé, voor oprichting van een militairen post gekozen (1), dienende tegelijk ter bescherming van den aldaar te vestigen zetel van den assistent-resident.

Ofschoon de toestand hier aanvankelijk zeer rustig was, veranderde dit al spoedig na onze vestiging.

(1) Reeds de Generaal VAN DER HEIJDEN had op dit belangrijk punt het oog geslagen. Met den toenmaligen Chef van den Generalen Staf, den Luitenant-Kolonel GEIJ VAN PITTIUS, ontvingen wij in het voorjaar van 1880 de opdracht dit punt te verkennen. Verschillende omstandigheden beletten toen evenwel de uitvoering.

Op aanstoken toch van TOEKOE TJHIK SAMAOEN, het machtige hoofd van Passangan, werden door kwaadwilligen op de heuvels, die Telok Semawé omringden, versterkingen opgericht, die onzen post bedreigden.

Na geruimen tijd van vruchteloze onderhandelingen en beloften, werden eindelijk door middel van een door den heer SCHERER tot stand gebracht verbond van 5 kleine Radja's, ondersteund door onze marine, de operatiën tegen den Radja van Passangan aangevangen.

De Gouverneur PRUIJS VAN DER HOEVEN gaf nu vergunning de bovenvermelde scheepvaartregeling toe te passen op de Paseistreek en Passangan, zoodat van deze plaats af tot aan Diamantpunt alléén Telok Semawé voor den algemeenen handel open stond.

Aldus kon te Passangan niets worden ingevoerd, trok de Radja geen inkomsten, verliep zijn volk, ontstond onder de bevolking gebrek en misnoegen, zoodat de Radja, zelf in zijn eigen land niet meer veilig, genoodzaakt was het hoofd te buigen. De vrede, onder voor ons zeer voordeelige voorwaarden gesloten, bleef eerlijk gehandhaafd totdat later de concentratie, met het opheffen van Telok Semawé, onzen invloed op de kust deed verloren gaan.

Dit voorbeeld van gunstig gevolg der scheepvaartregeling, van onze actieve politiek, het steunen der zwakken tegenover de machtigen, bleef niet alleen.

Ook te Samalanga behielden wij ten slotte door het ondersteunen van het hoofd T. TJHIK BOEGIS en van zijne zuster POTJOET MALIGEI tegenover de geestelijke partij de overhand, zoodat wij mede hier een trouwen bondgenoot verwierven. tot ook hier met de concentratie deze post en onze invloed verviel. Maar tot dat oogenblik heerschte te Samalanga voor onze bezetting de meest mogelijke veiligheid, trok de Assistent-Resident SCHERER met een geleide Atjehers het geheele land door en bezocht daarbij o. a. de versterking Batoe-Ilik, waar onze troepen in 1880 het hoofd stieten.

Nog verschillende geschiedkundige feiten, die ons echter hier te ver zouden voeren, worden door den heer SCHERER aangehaald, die voor zijn stelsel pleiten.

Gedurende het 1¹/₂ jaar, dat hij het toezicht hield op de scheepvaartregeling op de Noord- en Oostkust, voldeed deze in alle opzichten, werd het smokkelen met stoomschepen tot ongeveer niets teruggebracht, invoer van contrabande met kleine Atjehsche vaartuigen aanmerkelijk belemmerd, het verbod aan stoomschepen om andere dan de opengestelde plaatsen aan te doen geen enkele maal overschreden, de controle van de marine gemakkelijker gemaakt.

Uitstekend bleek zij verder om politieken invloed op de kust uit te oefenen. Onze vrienden werden er door geriefd, onze vijanden tot toegeven gedwongen. Er werd niet meer met beloften gepaaid, onze bevelen werden opgevolgd,

onmiddellijk voldeed de in het ongelijk gestelde partij aan de uitspraak van den Europeeschen ambtenaar (1).

Behalve de scheepvaartregeling koesterde de Assistent-Resident SCHERER nog een ander plan ter pacificatie van Groot-Atjeh, mede steunende op het beginsel op de Noord- en Oostkust zoo juist gebleken.

Ieder met de toestanden bekend, weet, dat het verzet op Groot-Atjeh grootendeels door de kuststaten werd gevoed. Dáár werd het geld verdiend, waarmee de kosten van den oorlog werden bestreden, dáár werd het fanatieke volk verzameld om invallen in Groot-Atjeh te doen, daarheen trok men zich in veiligheid terug, als den guerilla's het vuur te na aan de schenen werd gelegd.

Aldus was Groot-Atjeh, voor een deel verwoest en ontvolkt — met nauwelijks 40.000 bewoners — het groote tournooiveld voor de strijd lustige bevolking der onderhoorigheden, op een half millioen bewoners geschat.

Was aldus het kwaad bekend, dan is hiermede ook het geneesmiddel aangegeven: afsnijding van Groot-Atjeh door een landstreek, waarvan de bestuurders geheel op onze hand, den doortocht aan de kwaadwilligen beletten.

Op de Noordkust was de Radja van Pedir hiervoor als aangewezen.

Zooals men weet, is de vallei van Groot-Atjeh aan alle zijden door breed, hoog, schier ontoegankelijk gebergte omgeven. Ten zuidoosten daarvan strekt de groote vlakte der XII Hoeloebalangs (Pedir) en der VI Hoeloebalangs (Gighen) zich uit. Slechts één weg voert van Kamala — den zetel der oorlogspartij — naar Groot-Atjeh door deze federatie heen. Deze eenige, zóó moeilijke weg, die o. a. 33 maal de boven-Atjeh-rivier zou snijden, ware met behulp van den Radja van Pedir gemakkelijk te versperren.

Over het Barissan-gebergte leidt dan verder nog slechts één weg naar de Westkust en van daar door den Gleh-loedah-pas naar de IV Moekims, Kroeng Raba. Behalve, dat deze weg ook zeer lang en nagenoeg onbegaanbaar was, zou ook hiervoor dezelfde methode als op de Noordkust te volgen zijn.

De Radja van Pedir en de voornaamste hoofden door den Assistent-Resident SCHERER geraadpleegd, toonden zich volkomen bereid mede te werken tot geheele afsluiting. Vermeerdering van macht en aanzien, geldelijk voordeel, hoop zich boven Gighen — steeds de tegenstander van Pedir — te verheffen, mochten de drijfveeren heeten.

Aldus waren de voorwaarden vastgesteld; de toenmalige Gouverneur LAGING TOBIAS, de opvolger van den heer PRUIJS VAN DER HOEVEN, meende echter, ofschoon niet ongeneigd er in toe te treden, eerst het resultaat te moeten afwachten van een krachtiger optreden der militaire

(1) Als een sterk voorbeeld van ons prestige in die dagen, zij nog hier vermeld, dat een eenvoudig bezoek van den heer SCHERER aan den Radja van Edi voldoende was om een partij gesmokkelde wapens, kruut, enz., nabij Edi gelost en reeds een eind in het binnenland gevoerd, uitgeleverd te krijgen en den kooper behoef te zien.

macht; ook koesterde hij groote verwachtingen van de onderwerping van den sultan, die toen aanraking met ons had gezocht.

De spoedig daarop gevolgde verandering van stelsel, ons terugtrekken op Groot-Atjeh, het opheffen van verschillende posten op de kust, het intrekken der scheepvaartregeling, sloeg echter aan alle goede verwachtingen den bodem in.

Vergeefs trachtte de heer SCHERER den nieuwen civielen en militairen bevelhebber, den Kolonel DEMMENI, tot andere denkbeelden over te halen; het bleek, dat deze eenvoudig het hem door de Regeering voorgeschreven stelsel in praktijk had te brengen.

Voor den heer SCHERER, aldus niet willende medewerken aan een gedragslijn, die hij noodlottig achtte, was verder te Atjeh geen plaats.

Zijn voorspelling echter — in een paar nota's bij zijn aftreden aan den Gouverneur neergelegd — werd bewaarheid:

Onze tegenstanders op de kust zouden het hoofd weer opsteken, de zwakke staten — onze vroegere trouwste bondgenooten — tot afval dwingen en hen straffen voor de ons betoonde genegenheid; aldus onze bedrogen vrienden tot onze ergste vijanden gemaakt.

Zoolang de blokkade duurt, zal de toestand min of meer rustig zijn, maar aangezien dit toch slechts een tijdelijke maatregel is, men daarmede het kwaad niet in den wortel aantast, men op die wijze wel straft, maar niet pacificeert, zal men wel beloften van beterschap — als van TOEKOE OEMAR en c. — maar geen duurzaam effect verkrijgen, en zal bij opheffing de smokkelhandel, onveiligheid, roof, moord- en doodslag als van voren af aan beginnen.

Wat dan?

In plaats van een *hunkeren* naar de onderwerping van den sultan, waarin men sedert zijn voornaamste heil zag, in plaats van te begrijpen, dat die onderwerping logisch het *gevolg* moet zijn van onze maatregelen, en niet de pacificatie het gevolg van de onderwerping, dat men alléén in het eerste geval, dus als de sultan en de oorlogspartij onze overmacht, hunne onmacht hebben gevoeld, op duurzame onderwerping, op vrede en rust mag rekenen;

in plaats van een stelsel, dat aldus na 6 jaren consequent doorgevoerd te zijn, geen betere uitkomsten geeft en dus gerust veroordeeld kan worden;

in plaats van de blokkade, van het stelsel van afsluiting, van onthouding:

1°. het controleeren van handel en scheepvaart en het bijna geheel beletten van den smokkelhandel door een scheepvaartregeling in den geest van die, afgekondigd door den Gouverneur LAGING TOBIAS in Mei 1883;

2°. het meester worden van de kust, niet in naam maar inderdaad door het volgen eener gedragslijn, die met korte woorden is te bestempelen: aansluiting bij de zwakken en met hen de sterkeren in toom houden;

3°. het isoleeren van Groot-Atjeh door insluiting en afsluiting van de kust door landstreken, wier bestuurders geheel met ons meegaande, den doortocht aan vijandige benden beletten;

4°. het pacificeeren van Groot-Atjeh, met of zonder sultan, naarmate de omstandigheden dit voor ons het verkieslijkst maken.

Ten einde het volle nut der scheepvaartregeling te trekken en haar tevens zóó in te richten, dat zij den eerlijken handelaren geen gegronde redenen tot klachten aanbiedt, op de Noord- en Oostkust vier, en op de Westkust drie of vier havens voor den algemeenen handel open te stellen, nam.:

op de Noordkust: Edi, Telok Semawé, Samalanga en Segli;

op de Westkust: Malaboeh, Tenom, Rigas en Kloewang;

op Groot-Atjeh: Oleh-leh en Poeloe-way, indien wij ons op dit eiland vestigen.

Aangezien op al deze punten posten moeten komen — voor zoover ze er nog niet zijn — zouden wel eenige meerdere troepen worden vereischt, waarschijnlijk zouden deze echter van de bezetting van Groot-Atjeh te vinden zijn; zoo niet, dan zou tijdelijk — voor een paar jaren — de bezetting eenigszins vermeerderd moeten worden.

Die vermeerdering van posten op de kust, tevens havens, in elk geval noodig om gegronde klachten van de handelaars te voorkomen. De havens moeten toch zoo gelegen zijn, dat het den bewoners der omliggende staatjes doenlijk en gemakkelijk is hunne producten met kleine prauwen derwaarts te brengen en handelswaren vandaar af te halen. Liggen de havens te ver van de productie-plaatsen, dan worden de transportkosten te hoog, het verval van den handel zou er het gevolg van kunnen zijn.

Uitbreiding van de marine onnoodig. De smokkelhandel met stoomschepen is toch gemakkelijk te beletten, die met prauwen langs de kust tot een minimum terug te brengen. Het vangen van smokkelaars trouwens niet de taak onzer marine.

De meerdere kosten eindelijk, slechts gering, bestaande behalve wellicht voor eenige meerdere bezetting, in de aanstelling van recherche-personeel, de aanschaffing van enkele Atjehsche vaartuigen voor zeepolitie langs de kust, in tegemoetkomingen ten slotte aan de Radja's, die ons behulpzaam waren bij het ten uitvoer leggen onzer plannen. . . . te zamen een paar ton.

Ziedaar in korte woorden den inhoud van het werk van den heer SCHERER weergegeven, in groote trekken zijn stelsel ter »pacificatie van Atjeh" geschetst.

Wegens het hooge belang, de hoofdpunten echter zoo volledig mogelijk, naar wij hopen. . . . de beschikbare ruimte in aanmerking genomen.

Een uitvoerige *bespreking* evenwel van het werk, waarin de klemtoon in hoofdzaak op politieke handelingen valt, komt ons in een militair blad als dit, minder eigenaardig voor.

Wij willen dus volstaan met in het kort onze nagenoeg volkomen instemming met den oud-Assistent-Resident der Oost- en Noordkust uit te spreken.

Waar hij in den aanvang den handschoen opneemt voor den Generaal VAN DER HEIJDEN, waar hij herhaaldelijk op de noodlottige gevolgen der concentratie wijst, op het weinige succes onzer tegenwoordige positie, van ons stelsel van afwachting en onthouding, daar vinden wij in hem — een deskundige bij uitnemendheid, en als niet-militair, als civiel ambtenaar zeker onverdacht getuige — een welkomen bondgenoot.

Hierover behoeven wij echter thans niet in nadere beschouwingen te treden (1).

Waar de heer SCHERER wijst op het nut der scheepvaartregeling, op de noodzakelijkheid eener krachtige, opbouwende politiek, heeft de geschiedenis voldoende uitspraak gedaan. Hier wordt voorzeker het gebied der nieuwe proefnemingen — waarvoor men te Atjeh met recht huiverig geworden is — niet betreden. Niet in eens, maar na voorafgaande, behoorlijke voorbereiding worde derhalve de blokkade door een scheepvaartregeling als de door den heer SCHERER aanbevolene, vervangen.

Met de daartoe vereischte nieuwe posten op de kust, breide zich beleidvol en krachtig onze politieke invloed op de kust uit; gedachtig aan het divide ad impera, verdeele men onze tegenstanders, steune de zwakken, breidele de sterken.

Ook wat de pacificatie van Groot-Atjeh aangaat, kan men o. i. den weg volgen door den heer SCHERER aangegeven.

Die afsluiting, isoleering van de oorlogspartij, was trouwens ook reeds het streven — zij het dan ook op meer militaire wijze — van den Generaal VAN DER HEIJDEN geweest, waarbij het terrein uitermate onze bondgenoot kon zijn.

In 1889 schreven wij hieromtrent met den heer HOOIJER (zie »Eene schoone bladzijde uit Atjeh's geschiedenis," bladz. 77 en v.v.):

»Het geheele Atjeh-vraagstuk heeft zich noodwendig steeds sterk geïnflueneerd gezien door de topographie van het te veroveren gebied.»

(1) Zie daarvoor o. a. in dit tijdschrift onze artikels: »Het Atjeh-vraagstuk" (1886) en »Een stem voor onze tegenwoordige positie te Atjeh" (1890). Omtrent dit laatste zij het ons vergund hier op te merken, dat ofschoon tegen dit artikel repliek verscheen, o. a. van den oud-Resident SWAVING, wiens brochure »de Atjeh-balans" daarin was gerecenseerd, wij het stilzwijgen verder bewaarden, omdat, waar onze argumenten niet werden weerlegd, het ons voorkwam, dat het publiek weinig belang heeft bij het voortzetten van een strijd, die dan allicht een personeel karakter kon aannemen.

Alleen vermeenen wij den heer SWAVING te mogen opmerken, dat, waar hij aan ons adres schrijft: »Veel beter dan gij was ik in de gelegenheid de vele en groote deugden van het Indisch korps officieren bij expeditiën op te merken" enz. (*Het Vaderland* van 7 Juni 1890), Zijn Edele zich vermoedelijk vergist, en wellicht — bij persoonlijke onbekendheid — afgaande op onze tegenwoordige betrekking van *Nederlandsch* officier, over het hoofd ziet, dat wij meerder jaren zelf tot dat Indisch leger behoorden, lief en leed daarmee deelden en ook te velde — niet als controleur den troep vergezellende, maar er deel van uitmakende — dit officierskorps leerden kennen en waardeeren.

..... »Den Atjeher af te sluiten van de zee werd toen spoedig noodzakelijk, zoodat de verdedigingslinie ten westen en ten oosten het onbewoonbare, woeste gebergte moest raken en zich daartegen aanleunen.»

..... »Té Indrapoeri hadden wij het toppunt van den driehoek bereikt, die de zee tot basis, het Gle-Raja en de onbewoonde kale heuvelruggen, oostelijk der XXVI Moekims, tot opstaande zijden heeft.»

»Strategisch was dit het punt, waarnaar wij jaren lang hadden gezocht.»

»Onze liniën, die zich door de drassige sawah-terreinen slingerden, waren al verder en verder opgeschoven, en konden nu vervallen, want mijlen en mijlen breede strooken woest, onbewoond en gedeeltelijk onbegaanbaar bergland zouden haar vervangen.»

»Zij zouden een betere afsluiting daarstellen voor den Atjehschen vijand — die zonder proviand of transportmiddelen moet ageeren — dan onze posten, die verloren lagen te midden van kampongs, bewoond door eene hoewel overwonnen, allicht met den vijand heulende bevolking.»

»Waren nu alle vijandelijke benden uit dien driehoek verwijderd, de zijden ondoordringbaar gemaakt en de hoekpunten goed verzekerd, dan was met het uitsteken van de vlag boven het hooge, driedubbele dak der Missigit Indrapoeri, ook de verovering van Groot-Atjeh bekroond geweest.»

»De ontwerper en uitvoerder van de laatste, op strategische grondslagen berustende veroveringen gevoelde de noodzakelijkheid zich van de sterkte dezer driehoeks zijden te overtuigen, en die sterkte zooveel mogelijk te vergrooten. Daarom werd mede Lamtoba bezocht, werden de vluchtelingen der XXVI Moekims nog verder teruggedreven. Daarom werd, tegen het gevoelen van den Gouverneur-Generaal in, ook opgerukt naar Selimoen, ten einde de te verwachten aanvallen op het hoofdafsluitingspunt te Indrapoeri te voorkomen, hetzij door onderwerping van de hoofden en bevolking in het voorgelegen terrein, hetzij door vernietiging van den weerstand aldaar.»

»Door deze tochten kreeg de militaire en civiele bevelhebber tevens een zuiver inzicht in den maatschappelijken, politieken en topographischen toestand van het laatste en diepste gedeelte der vallei.»

»Uit de daarbij verzamelde gegevens bleek, dat de zijden van den driehoek voldoende zekerheid van afsluiting zouden verschaffen, als zij slechts in de hoekpunten — vooral aan den top — goed versterkt werden, zoodat het insiepen van allerlei kwaad volk kon voorkomen worden.»

Mocht het middel van den heer SCHERER thans, nu wij van het terrein als natuurlijken bondgenoot hebben afgezien, en ons in Groot-Atjeh zelf wederom een nog weinig genegen bevolking omringt, niet die uitwerking hebben, die de Schrijver er zich van voorstelt, en die het zeker zonder de concentratie zou gehad hebben, welnu, men late zich hierdoor niet te zeer ontmoedigen.

Het zwaartepunt der Atjeh-quaestie ligt thans vooral op de *kust*.

Die meester is van de kust — wij zeggen het hier den heer PRUIJS VAN DER HOEVEN na — is meester van het land.

Door de kust te beheerschen moeten wij er komen.

Door het voeren — gelijk deze gouverneur beoogde (1), maar waarin hij helaas te kort schoot — eener actieve, opbouwende politiek; door te streven, niet naar verwijdering, maar naar aanraking met den Atjeher, door hem aan te trekken — vrij van alle zwakheid intusschen — door rechtvaardigheid, door het bewandelen van den koninklijken weg (2), door vrede en orde te stichten, de wettige hoofden — al of niet met sultan — te brengen op de plaats, die hun toekomst, de wettige eigenaren in het bezit hunner eigendommen te herstellen, met behoorlijke inkomsten en waarborgen onder ons oppergezag..... moeten wij ons doel bereiken: door organisatie tot pacificatie!

In den regel zal daarbij op de kuststaten met onzen moreelen en geldelijken steun, al of niet met bijstand der marine, kunnen volstaan worden.

Zelfs te Groot-Atjeh komt het ons voor, dat de onderwerping, de pacificatie, niet in de eerste plaats langs gewelddadigen weg direct van onze bentings uit over de vijandelijke linie heen voert.

Enkele malen zal echter, hier of op de kust, de hulp van het leger noodzakelijk blijven.

Zonder die gevallen te provoceeren, zonder het militair element opzettelijk op den voorgrond te stellen, waartoe de omstandigheden, waaraan wij ons te onderwerpen hebben, te zeer gewijzigd zijn, schrome men echter aan den anderen kant niet, waar de krachtige hand onmisbaar blijkt, haar te gebruiken, maar dan ook beleidvol, krachtig, doortastend, energiek!

Wat het leger dan vermag, hebben voorzeker de zoo roemrijke krijgsgebeurtenissen te Edi in het vorig jaar voldoende bewezen!

Ten slotte nog eene opmerking op één punt, waaromtrent wij met den heer SCHERER verschillen.

Blijkens het slot van zijn werk schijnt hij bij de keuze van een nieuwen gouverneur niet tegen een splitsing van het militair en civiel bestuur te Atjeh of tegen de keuze van een civielen gouverneur op te zien. Wel erkent hij, dat het de beste toestand zou zijn, als de met het gezag bekleede persoon bewezen had een even goed bestuurder van inlandsche volken als goed militair aanvoerder te zijn, maar waar dit onmogelijk is, houde men in elk geval bij de keuze rekening — indien men van scheiding van gezag niet weten wil — met het feit, dat sedert 1884, in plaats van militair-, politiek beleid de hoofdfactor der pacificatie geworden is.

(1) Zie diens werk: *Mijne ervaring van Atjeh*.

(2) Ook hierop mag wel eens de nadruk gelegd worden, men denke slechts aan de betreurenswaardige feiten, meegedeeld in het artikel: »Segli in 1883—1887, Indische Gids, 1890.

Den ons onbekenden Schrijver bij de betuiging van sympathie voor zijn werk, onzen dank voor de toezending.

Tegen deze nieuwe splitsing van gezag of benoeming van een civielen gouverneur, vermeenē wij ten ernstigste te moeten waarschuwen.

Nog altijd blijft van kracht, hetgeen wij vroeger in dit Tijdschrift schreven (het Atjeh-vraagstuk), met betrekking tot de vervanging van den Generaal VAN DER HEIJDEN door den Civielen Gouverneur PRUIJS VAN DER HOEVEN :

»Niet een nauwlijks overwonnen land, en vooral niet een land bewoond door een Aziatisch volk, allermīnst een land waar de oorlogsfakkēl zoo lang heeft gewoed en de hartstochten door eeuwenlangen haat, wraak en fanatisme zijn opgezweept, is rīp voor een civiel bestuur. In zulk een land *moet* het militair en het civiel bestuur onverdeeld in één hand berusten, en wel in handen van het eerste, omdat daardoor alleen aan de legermachine — het hoofdwerktuig nog tot het bewaren van orde en rust — een behoorlijke en snelle werking kan worden verzekerd.»

..... »De miskēnning van deze eenvoudige waarheid heeft ons op Sumatra reeds meermalen bloedige offers gekost, totdat men ten slotte weer tot het eenhoofdig, militair bestuur zijn toevlucht moest nemen. Zoo in den Padri-, zoo in den Atjeh-krijg.»

Is men in die enkele jaren, die er verliepen sedert men gedwongen was het militair- en civiel gezag wederom in één hand — de militaire — te vereenigen, de schromelijke gevolgen, die de splitsing na zich sleepte, reeds vergeten?

Of is de toestand zooveel verbeterd?

Wie zal dit beweren, allermīnst zeker de heer SCHERER, die den tegenwoordigen, zooals wij zagen, zeker niet rooskleurig inziē.

Neen, geen nieuwe proefneming op dit gebied zoolang te Atjeh nog een toestand heerscht, die een snel en energiek handelen kan noodzakelijk maken; maar ook zelfs jaren daarna nog niet, vóór het krachtig, eenhoofdig, militair bestuur den Atjeher heeft gebogen en hem verzoend heeft met onze heerschappij!

Zeker maakt dit de keuze van een nieuwen gouverneur bij het hooge gewicht, dat wij met den heer SCHERER in de tegenwoordige omstandigheden aan het politiek beleid toekennen, uiterst moeilijk.

Zeker is het te betreuren — wij wezen er ook reeds herhaaldelijk op — dat de staatkundige opleiding en vorming onzer hoogere militaire bevelhebbers in Indië alles te wenschen overlaat.

Wij zouden echter vermeenē het Indisch leger onrecht te doen door aan te nemen, dat zijn gelederen niet een bekwaam, hooggeplaatst militair, tevens een beleidvol staatsman telden.

Het spreekt vanzelf — na de opgedane ondervinding — dat de Regeering zich mede te overtuigen heeft, dat de nieuwe Gouverneur in hoofdzaak haar denkbeelden — laat ons hopen dezelfde als die van den heer SCHERER — deelt.

Want dit zijn wij — en hiermede besluiten wij ons overzicht — geheel met den Schrijver eens, waar deze aan het slot van zijn werk opmerkt:

„Om het (stelsel) te doen slagen moet men van de juistheid er van volkomen doordrongen zijn, den vasten wil hebben het consequent uit te voeren en bovenal den tact bezitten met Atjehers om te gaan en hun vertrouwen te winnen, zonder ze zelf verder te vertrouwen dan men met het oog op hun karakter verantwoord kan, en daarbij niet vergeten dat eigenbelang, zoo ergens, dan onder de Atjehers den scepter zwaait.”

Moge op die wijze het Atjeh-vraagstuk eindelijk zijn oplossing nabij komen!

W. COOL.